

OKSFORDER YIDISH
A YEARBOOK OF YIDDISH STUDIES

I

Edited by
Dovid Katz

harwood academic publishers
in cooperation with the
Oxford Centre for Postgraduate Hebrew Studies

ISBN 3-7186-4979-9
ISSN 1044-3614

OKSFORDER YIDISH

A YEARBOOK OF YIDDISH STUDIES

This series aims to inspire and publish scholarly work on Yiddish language, literature, folklore and cultural history.

Edited by **Dovid Katz**

Editorial staff: **Marion Aptroot, Johannes Brosi, Troim Handler, Devra Kay, Dov-Ber Kerler**

Acknowledgements: The launch of *Oksfoder yidish* was made possible through the generosity of Sidney and Elizabeth Corob (London) and Professor Robert D. King (Austin, Texas). Additional support was received from Ms Miriam Devries (San Francisco), Dr Ralph Kohn (London), the Jewish Folk Centre (Sydney, Australia) and the World Council for Yiddish and Jewish Culture (Tel Aviv).

© 1990 by Harwood Academic Publishers GmbH, Poststrasse 22, 7000 Chur, Switzerland. All rights reserved.

ISBN 3-7186-4979-9

ISSN 1044-3614

Harwood Academic Publishers

Post Office Box 197
London WC2E 9PX
England

58, rue Lhomond
75005 Paris
France

Post Office Box 786
Cooper Station
New York, New York 10276
United States of America

Private Bag 8
Camberwell, Victoria 3124
Australia

This book is part of a series. The publisher will accept continuation orders which may be cancelled at any time and which provide for automatic billing and shipping of each title in the series upon publication. Please write for details.

No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying or recording, or by any information storage or retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Printed in Great Britain by Bell and Bain Ltd., Glasgow

OKSFORDER YIDISH

A YEARBOOK OF YIDDISH STUDIES

**I
1990**

Edited by
Dovid Katz

Oxford Centre for Postgraduate Hebrew Studies

and

St Antony's College, Oxford

David Katz (Oxford)

Older Yiddish Lexicography: Sources and Methods

Menke Katz (New York)

Watchmaking in Mikhališek

Robert D. King (Austin)

A Conspiracy and a Question Mark

Dafna Clifford (Oxford)

Irony in Arthur Schnitzler and Lamed Shapiro

Dor Dor-Keller (Oxford)

Beginnings of Modern Literary Yiddish (1770-1790)

Joseph Kertler (Kortezan)

My Teacher Elie Fallovitch

Hannah Shry (Bent Sheva)

Comments of Yiddish in the German of Schoenfisch

Chava Shimorik (Jerusalem)

Yiddish Literature and Collective Memory: The Khmelnitski Pogroms

In memoriam: Hayyig Rezn

harwood academic publishers
chur london paris new york melbourne

in cooperation with the

Oxford Centre for Postgraduate Hebrew Studies

CONTENTS

Dovid Katz (Oxford)	
Yiddish in Yiddish	1
Marion Aptroot (Oxford & London)	
Blitz and Witzenhausen: New Aspects of an Old Conflict	3
Majer Bogdanski (London)	
Yiddish Culture in Prewar Piotrków (Pyeterkov)	39
Wladyslaw T. Bartoszewski (Oxford)	
Jews in Polish Folklore	53
Joseph Bar-El (Ramat Gan)	
Halachic Sources of Old Yiddish Words	65
Lewis Glinert (London)	
On Mendele's Syntax in <i>Fishke der krumer</i>	77
Jeffrey Grossman (Austin)	
Why do Literary Historians Ignore A. N. Stencl?	91
Shmuel Hiley (London)	
On the Origins of Ashkenaz and Yiddish	107
Heather Valencia (Stirling)	
Abraham Sutzkever's "Ode tsu der toyb"	115
Rakhmiel Peltz (New York & Boston)	
The Politics of Researching Spoken Yiddish in the USA and the USSR	141
S.S. Prawer (Oxford)	
In Honour of Professor Chone Shmeruk	159
Dovid Katz (Oxford)	
Older Yiddish Lexicography: Sources and Methods	161
Menke Katz (New York)	
Watchmaking in Mikhalishek	233
Robert D. King (Austin)	
A Conspiracy and a Question Mark	247
Dafna Clifford (Oxford)	
Irony in Arthur Schnitzler and Lamed Shapiro	253
Dov-Ber Kerler (Oxford)	
Beginnings of Modern Literary Yiddish (1771–1798)	271
Joseph Kerler (Jerusalem)	
My Teacher Elye Falkovitsh	317
Hadassah Shy (Beer Sheva)	
Remnants of Yiddish in the German of Schopfloch	333
Chone Shmeruk (Jerusalem)	
Yiddish Literature and Collective Memory: The Khmelnitski Pogroms	357
In memoriam: Hartog Beem	
	383
In memoriam: Florence Guggenheim-Grünberg	
	387
Seven Letters from Sholem Ash to Moyshe Sanders	
	391
Announcements	
	400
Acknowledgements	
	401

הארטאָר בַּיִם
1987-1892

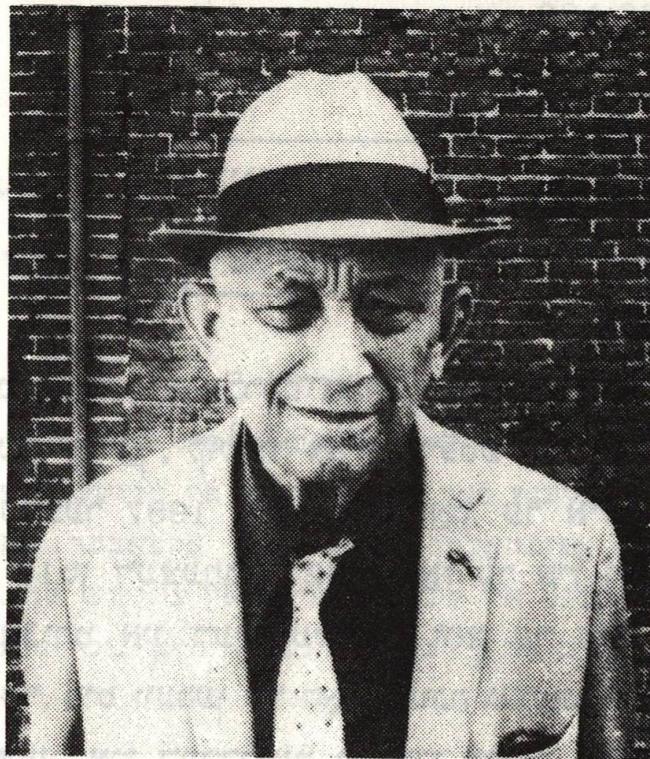
הארטאָר בַּיִם (נְהַתֵּלִי בֶן אַבְרָהָם בְּעַם, Hartog Beem), דער ווֹילְטִיקְסְּטָעֵר פָּאָרְשָׁעֵר פֿון יִדְיָשָׂעֵר שְׁפָרָאָר, קּוֹלְטוֹר אָוֹן גַּעֲשִׁיכְטָע אַין הָאָלָאנְד, אַיז גַּעֲשְׁטָאָרְבָּן דֻּעַם עַרְשָׁטָן דַּעֲצָעְמָבָּעָר 1987 אַין רָאָטָעְרָדָטָם. עַר אַיז גַּעֲבָיוֹרָן גַּעֲוָאָרָן אַין הָאָרְדָּעְרוֹוִיךְ דֻּעַם 13 טָן דַּעֲצָעְמָבָּעָר 1892. אַז עַר אַיז גַּעֲוָעָן אַסְּאָלְדָּאָט אַיז עַר גַּעֲוָעָן סְטָאָצְּיָאָנְיָרְט אַין דָּעַן הָעַלְדָּעָר, וּוֹאוּ עַר הָאָטָט דִּיר בָּאָקָעָנְטָט מִיטָּרָאָדָעָטָעָט קָאָבָּעָנוֹאָסָעָר, מִיטָּוֹעָמָעָן עַר הָאָטָט חָתָוָה גַּעֲהָאָט. דְּרִיכִי קִינְדָּעָר הָאָבָּן דִּי גַּעֲהָאָט. דַּעַר עַלְטָסְטָעָר אַיז דַּעְרָהָגָעָט גַּעֲוָאָרָן אַין אַן אוֹיְטָאָמָאָבִיל=אָוִמְגָלִיךְ, דִּי אַנְדָּעָרָעָט צְוּוִיְיָה דִּיבָּנָעָן אָוּמְגָעָקוֹמָעָן בַּיִם דִּי נְאָצִיס.

צָוָם סְוָף פֿון דַּעַר צְוּוִיְטָעָר וּוּעַלְטָמְלָחָמָה אַיז הָאָרְטָאָר בַּיִם אַלְטָ גַּעֲוָעָן 51 יִאָרָה, עַר הָאָטָט גַּעֲהָאָט פָּאָרְלָוִירָן צְוּוִיְיָה קִינְדָּעָר, וּוֹ אַיְרָ אַסְּרָ קְרוּבָּים אָוֹן פְּרִיאַנְדָּה. עַר הָאָטָט אַין הָאָרְצָן בָּאַשְׁלָאָסְן אַז עַר מְזָדָ שְׁרִיבָן וּוֹעָגָן דֻּעַם הָאָלְעָבְדִּישָׁן יִדְגָּטוֹס וּוֹאָס אַיז כְּמַעַט אִינְגָּאנְצָן בְּגַעַלְמָ גַּעֲוָאָרָן. פּוֹילָאָ וּוֹאָמְבָּעָרָגָסְטָאָמוֹעָלָס בִּיְבָלִיאָגְרָאָפִיעָן פֿון בַּיִםְסָ וּוֹעָרָק וּוֹאָס אַיז אָרוֹיס אַין 1981 („בִּיבְּלִיאָגְרָפִיהָ שְׁלָלָתְּכָבִיְּה. בַּיִם“ אַין מְחַקְרִים עַל תּוֹלְדוֹת יְהָדוֹת הַוּלְנָד 3: 354-291) אַיז כּוֹלָל אַרְוֹם 350 אַיְינָסָן.

בַּיִם הָאָטָט פָּאָרְאַיְבִּיקָט אַי דִּי שְׁפָרָאָר אַי דֻּעַם טָאָגְטָעָגְלָעָקָן שְׁטִיגְגָּעָר פְּוֹנָעָם פָּאָרְמָלְחָמָהָדִיקָן אַשְׁכְּבָדִישָׁן לְעַבָּן אַין הָאָלָאנְד. דִּיבָּנָעָן גְּרִינְטָלְעָקָעָן קְעַבְּטָעָבָנִישָׁן אַוִּיךְ דִּי גַּעֲבִיטָן פֿון דַּעַר דִּיטְעִישָׂעָר שְׁפָרָאָר אָוֹן לִיטְעָרָאָטוֹר וּוֹ אַיְרָ פֿון הַעֲבָרָעָאִישָׁ וּעַל כּוֹלָם זִיכְרָן קְעַבְּעָן פֿון דַּעַר עַרְשָׁטָעָר הָאָנְטָט דָּאָס עַלְטָעָה הָאָלְעָבְדִּישָׁעָן יִדְיָשָׁ הָאָבָּן אַיְסָ גּוֹט גַּעֲדִינָטָה: עַר אַיז גַּעֲוָאָרָן דַּעַר מִיטָּסְטָעָר פֿון אַט דֻּעַם בִּיזְגָּאָר

הארטאָר בַּיְמֹן עִיָּה

ווײַטְיכָן צוֹזֵג פֿון מַעֲרָבּ יִדְישׁ. ער האָט גוט אוַיְפְּגָעהַיט אַין זְכָרוֹן ווי מ'הָאָט
גַּעֲרָעֶדֶת הַאַלְעַבְדִּישׁ יִדְישׁ ווּעַן ער אִיז גַּעֲוָעַן יוֹנָג אָוֹן הָאָט אוַיְר גַּעֲרָבֶעֶט מִיט
אַינְפְּאַרְמָאנְטָן ווֹאָס הַאָבָן גַּעֲרָעֶדֶת הַאַלְעַבְדִּישׁ יִדְישׁ אַין פְּאַרְשִׁידְעַבְנָעַ טִילְן פֿון דִּי
נִידְעָרְלָאנְדָן מִיט קְלִיבָּנָעַ דִּיאַלְעַקְטָאַלָּע אָוְנְטְּעָרְשִׁידָן.

הארטאָר בַּיְמֹן (1892-1987)

דאָס בַּיְטַל פְּרִיעָרְדִּיקָן פְּאַרְשְׁוָג אַוְיָפָן שְׁטָח פֿון הַאַלְעַבְדִּישׁ יִדְישׁ שְׂטָאָמֶט
פֿון פְּאַרְשְׁעָרָר ווֹאָס דִּיְעָר אַרְבָּעֶט הַיְנָקְט אָוְנְטְּעָר מַחְמָתּ דִּי הַאָבָן בַּיְת גַּעֲקָעֶנֶט דִּי
לַעֲבָדְיִיקָן שְׁפָרָאָר, צַי דִּי הָאָט גַּעֲפָעֶלֶט מַאְדָעָרְנָעַ פְּילָאַלְאַגְּיִישָׁע בַּיְלְדוֹנָג אָוֹן
מַעְטָאַדָּאַלְאַגְּיִעָ, צַי דִּי הַאָבָן גַּעֲקוֹקָט אַוְיָפָן הַאַלְעַבְדִּישׁ יִדְישׁ פֿון אַוְיָבָן אַרְאָפּ פֿון
אָן אַסְיִמְלָאַטָּאַרְיִישָׁעָר צַי גַּאֲר אָן אַנְטִיסְעָמִיטִישָׁעָר פַּעֲרָסְפַּעְקְטִיוֹ אָוֹן אַזְוִי אַרְוָם
צַיְנָעַן דִּי אַרְיִינְגְּנָעַפָּלָן אַיְן פְּרִימִיטִיוֹועַ פְּאַרְאוֹרְטִיְילָן. הַארטָּאָר בַּיְמֹן הָאָט
גַּלְעַנְצָנְדִּיק גַּעֲקָעֶנֶט דִּי שְׁפָרָאָר פֿון לַעֲבָדְיִיקָן מוֹיל פֿון פְּאַלְקָ, ער האָט באַהֲרָעֶשֶׂת
די כְּלִים פֿון דָעַר מַאְדָעְרָנָעַ לִינְגּוּיסְטִיקָ, אָוֹן ער האָט מִיט בְּרָעַן לִיב גַּעֲהָאָט
דאָס יִדְישׁ פֿון הַאַלְאָנד אָוֹן יְעָדָן פְּאַרְשְׁעָרָס אַרְבָּעֶט קָעָן נַאֲר פְּאַרְבָּעָסְעָרֶט ווּעָרָן
דוֹרֶךְ אָפָּאַדְּיִוּן קוֹק אַוְיָף דָעַר שְׁפָרָאָר ווֹאָס מִיט אַיְר גַּיְט ער זִיר אָפּ. צִין לִיבָּעָ
צַו דָעַר שְׁפָרָאָר אָוֹן צַו מַעֲנְטָשָׁן בְּכָלְלָה האָט זִיר אוַיְר אַפְּגָעָשְׁפִּיגְלָט אַיְן דָעַר

בריטיה-ארציקיט מיט וועלכער ער האט געהאלטן אנדערע פֿאָרשער וועמאן ער האט איז אַרום צוּגַעַצְוִינַגַן צוֹ דָעֵר פֿאָרְשְׁוֹנְגַ פֿוֹן האַלעֲבָדִישׂ יִדְיִישׂ.

בַּיָּמִים עֲרַשְׁתָּע וַיְכִתְקֻעַ פּוּבְּלִיקָאַצְיָע וּוּגַן האַלעֲבָדִישׂ יִדְיִישׂ אַיְז גַּעֲוָעַן האַלְאַנדָ: לִינְגּוּיסְטִישׂ אָוֹן סָאַצְיָאַלְיִנְגּוּיסְטִישׂ נְאָטִיכְן אַיְז אָוּרִיאָל וּוַיְנְרִיכְס בַּיָּמִים עֲרַשְׁתָּע וַיְכִתְקֻעַ פּוּבְּלִיקָאַצְיָע וּוּגַן האַלעֲבָדִישׂ יִדְיִישׂ אַיְז גַּעֲוָעַן בַּיָּמִים עֲרַשְׁתָּע וַיְכִתְקֻעַ פּוֹן יִדְיִישׂ אַיְז דִי נִידְעָלָאנְדָ: *Jerösche* (ירושה, אַטְעַן 1959; צוּוִיטָע בַּיָּמִים עֲרַשְׁתָּע וַיְכִתְקֻעַ פּוֹן יִדְיִישׂ אַיְז שְׁאָרִיתָן Resten van een taal) אָוֹן שְׁאָרִיתָן: שְׁאָרִיתָן אַיְז אַזְמְלוֹנְגַ האַלעֲבָדִישׂ רַעַשְׁטָלָעַר פֿוֹן אַ שְׁפְּרָאָרָךְ, אַטְעַן 1967). אַיְז אַזְמְלוֹנְגַ האַלעֲבָדִישׂ יִדְיִישׂ שְׁפְּרִיכְוּעַרְטָעַר אָוֹן רַעַנְסָאָרֶטָן: שְׁאָרִיתָן אַיְז אַזְמְלוֹנְגַ האַלעֲבָדִישׂ-יִדְיִישׂ וּוּרְטָעַר מִיט אַ רְשִׁימָה האַלעֲבָדִישׂ וּוּרְטָעַר וּוֹאָס וּוּרְעַן נַאֲר בַּאנּוֹצָטָ פֿוֹן יִדְנָן אַדְעָר וּוֹאָס האַבְּן אַ סְפָּעַצְיָעַלְן בַּאֲדִיכְט וּוֹאָס נַאֲר יִדְנָן בַּאֲנּוֹצָן דִּיר מִיטָן וּוֹאָרט אַיְז אַט דָעַט בַּאֲדִיכְט.

בַּיָּמִים אַ בִּיטְרָאָג אַוִּיכְן גַּעַבְּיטָ פֿוֹן אַלְטַ-יִדְיִישׂ, "צּוּשְׁטוּעַר צוֹ דָעֵר פֿאָרְשְׁוֹנְגַ פֿוֹן עַלְטָסְטָן יִדְיִישָׂן מְאַנוֹסְקָרִיפְטָ" האַט ער פֿאָרְעָנְפָּטְלָעַט אוּרִיךְ יִדְיִישׂ אַיְז יִדְיִישׂ שְׁפְּרָאָר (20: 9-16, 1960).

בַּיָּמִים האַט אוּרִיךְ צוּנִיְּפָגָעַשְׁטָעַלְט אַ וּוּרְטָעַרְבָּרָךְ פֿוֹן האַלעֲבָדִישׂ וּוּרְטָעַר וּוֹאָס שְׁטָאמָעַן פֿוֹן יִדְיִישׂ אַדְעָר הַעֲבָרָעָאִישׂ אָוֹן וּוֹאָס זִיְּגָעַן אַרְיִין אַיְז האַלעֲבָדִישׂ דּוֹרֶךְ יִדְיִישׂ אַדְעָר דּוֹרֶךְ "בָּאַרְכּוֹנָס", דָאָס האַלעֲבָדִישׂ גַּנְבִּים=לְשׂוֹן. בַּיָּמִים עַטְעַט Mokum en de Mediene. Joodse woorden in Nederlandse omgeving. מקום [=אַמְסְטָעַרְדָּם] אָוֹן פֿוֹן דָעֵר מִדְיָנָה [=די פרָאוּוּנְצָן]. יִדְיִישׂ וּוּרְטָעַר אַיְז נִידְעָלָעַנְדִּישׂ עַרְטָר סְבִּיבָה, אַטְעַן 1974) וּוַיְצִיטָן בָּולְט דָעַט אַיְנְפָּלוּס וּוֹאָס יִדְיִישׂ האַט גַּעַהְאַט אוּרִיךְ האַלעֲבָדִישׂ.

בַּיָּמִים האַט סְפָּעַצְיָעַלְן גַּעַשְׁרִיבָן וּוּגַן דָעַט יִדְיִישָׂן לְעַבְּן אוּסְטָרְדָּם דִי גְּרוּיסָע שְׁטָעַט אַמְסְטָעַרְדָּם, רַאֲטָעַרְדָּם אָוֹן האָגָן. דִי יִדְיִישָׂן קְהִילָה פֿוֹן אַמְסְטָעַרְדָּם אַיְז דָאָר אַקְטָמָאָל בַּאֲשֶׁרְבָּן גַּעַוְאָרָן פֿוֹן הַיִּסְטָאָרִיקָעָר אָוֹן לִיטָעָרָטָוָר=מְעַבְּטָשָׂן. בַּיָּמִים האַט אַבְּעָר בַּאֲשֶׁרְבָּן דָאָס טָאָגְטָעַגְלָעַט לְעַבְּן פֿוֹן דִי יִדְנָן אַיְז דָעֵר "מִדְיָנָה" – דִי קְלָעַנְעָרָעָ פְּרָאוּוּנְצָיָעָלָעָ קְהִילָה. ער האַט סְקִיצְרֶט דִי פֿאָרְלְוִוְרְעָנָעָ מִדְיָנָה אַיְז קוֹרְצָעָ דּוּרְצִיְּלוֹנְגָעָן. ער אלְיִין האַט גַּעַוְאַיְנָט אַיְז האַרְדָעָרוּוֹיָק, זִירִקְזִיָּי, דָעַן

העלדרע, דאָרדראָעכט און לִיּוֹאַרְדֵן ווֹאוֹ טִיזִינְעַן גַּעֲוָעַן קְלִינְגַע קְהִילָות. אַ רְיִי
סְקִיצָעַס דִּינְעַן גַּעֲפִינְט מַעַן אַיִן De verdwenen Mediene ('די פֿאָרְלוּירְעֶנְבָּע
מַדִּיבָה', אַמְסְטָדְרָאָם 1950; 'די צְוִוִיטָע פֿאָרְגְּרָעְטָעָרְטָע אַיְפָלְאָגָעָן: אַמְסְטָדְרָלְוִוִין
1982). בַּיְמֵי אַיְזָאָרְגָע אַיְגָעַר פֿוֹן דִּי רַעֲדָאָקְטָאָרְן, מִיטַּ דִּי הִיסְטָאָרְיקָעַר
יְוֹסָף אַוְן דָּן מִיכְמָאָן, פֿוֹן פְּנָקָס הַקְּהִילָות. אַנְצִיךְלְוָפְּדִיה שֶׁל הַיְשָׁוִבִים הַיְהוּדִים לִמְן
הַיְזָוְסְלָם וְעַד לְאַחֲרַ שָׂוָאת מַלְחָמַת הָעוֹלָם הַשְׁנִיה. הוֹלָאנְד ('פְּנָקָס פֿוֹן דִּי קְהִילָות.
עַנְצִיךְלְאָפְעָנְדִיעַ פֿוֹן דִּי יִידְיָשָׁע יְשָׁוִבִים פֿוֹן דִּיְעָר אַיְפָקָום בִּיז נַאֲכָן חַוְרָבָן פֿוֹן
דָּעַר צְוִוִיטָעָר וּוּעָלְט=מַלְחָמָה. הַאָלָאנְד', יְד וָשָׁם: יְרוּשָׁלָם 1985). 'די יִסְדוֹדָות
פֿוֹנָעָם וּוּרְקָה אַטָּבָּאָט בַּיְמֵי צְוָגְנָגְרִיאִיט אַיִן דִּי שְׁפָעַטָּע פֿוֹכְצִיךְעַר יְאָרָן, נַאֲכָדָעָם וּוּי
עַר אַטָּבָּאָט דִּיְר פֿעַנְטִיאָנְבִּירָט פֿוֹן דִּיְן אַרְבָּעַט אַלְס אַ לְעָרָעָר אַיִן אַ מִיטְלָשָׁול.
בַּיְמֵס בִּיכְעָר אַוְן אַרְטִיךְלְעָן דִּינְעַן יִסְדוֹתְדִּיקָע וּוּרְקָה אַיִן תְּחוֹם פֿוֹן דָּעַר
הַאָלָעָנְדִישָׁ-יִידְיָשָׁעָר קְוֻלְטוּרָעַלְעָר גַּעֲשִׁיכְטָעָן וּי אַיְפָן אַיְפָנָן גַּעֲבִיטָן פֿוֹן דָּעַר
מַעֲרָבָ-יִידְיָשָׁעָר דִּיאַלְעָקְטָאָלָגְיָע בְּכָלְל אַוְן פֿוֹן דִּיְן צְפָנְדִּיקָן שְׁטָח בְּפֶרְט. מִהַּאָט
אִים גַּעֲוִידָמָעָט אַ בָּאָנְדָמָקְרִיסָט עַל תְּוִלוֹדָות יְהָדוֹת הוֹלְנָד ('פֿאָרְשָׁוֹנָגָעָן אַיבָּעָר
דָּעַר גַּעֲשִׁיכְטָעָן פֿוֹן הַאָלָעָנְדִישָׁן יִידְנָטוֹם', רַעֲדִי י. מִיכְמָאָן, יְרוּשָׁלָם 1981). פֿרָאָפָי
דוּבָּנוּי הַאָט אַיִן דָּעַר זַעֲלְבִּיקָעָר סְעָרִיעָן גַּעֲמָאָט אַ פֿינְגָעָס סְרָהְכָּל פֿוֹן בַּיְמֵס
אַיְפָטוֹעָן אַיִן דִּיְן אַרְטִיךְלָ 'תְּרָומָת הַרְטוֹר בַּיְמֵי לְחִקָּר הַיִּדְיָשָׁע' (אַיִן מַחְקָרִים, 1984,
דְּזָי' 295-302).

דִּינְעַן אַיְפָטוֹעָן אַיְפָן יִדְיָשָׁגְבִּיטָן, דָּעַר עִיקָּר דָּאָס צְוָנוֹיְפֿאָזָמָלָעָן אַקְוָרָאָטָע
בַּאֲשֶׁרְיִבְוָנָגָעָן וּוָאָס קְעָבָעָן אַיְבִּיק דִּינְעַן פֿאָרְ רַוְיְוָאָרְגָע פֿאָרְן יִדְיָשָׁן פֿילָאָלָגָן, וּוּעָט
בַּאֲרָכְבָּעִי אָפְגָנְשָׁאָצָט וּוּרְעָן. אַדְאָנָקָה אַרְטָאָרָבָה בַּיְמֵי, אַיִז אַיְפָגְנָהָרִיט גַּעֲוָאָרָן
דָּאָס אַמְּאָל שְׁפָרְוּדְלְדִּיקְ-רַיְכָע אַוְן הַיְנָט אַיְסְגָעָלָאָשְׁעָבָע צְפָן-מַעֲרָבָה יִדְיָשָׁע. אַ
סְּטִימָן דָּעְרוֹיָף אַוְיָף וּוָאָס אַיִן מַעֲנְטָשָׁ קָעָן אַיְפָטָאָן.

מַאֲרִיאָן אַפְּטָרָאָד